

ברנו קסר

שלום ישראלי-פלסטיני — טיכסו עצה והחליטו שאין לבטל את האסיפה. הם הדביקו על הכרזה פס שאמר: "הד"ר סרטאוי נרצח. כהצדעה לאדם ולעניין שלמענו מת, האסיפה עם אורי-אבנרי תתקיים כפי שתוכנן". המישרה הבריטית למדה שלא לזלזל באבנרידאל אחרי ההתנקשות בחיי השגריר שלמה ארגוב ורצה סרטאוי. היא לא רצתה להסתכן. היא ידעה כי אבנרידאל הודיע שאני סוכן המוסד, ודן אותי למות. במשך ימי שהותי הופקדה עליי שמירה כבדה. לא יכולתי לזוז בלי שני מלווים.

כך הכרתי כמה בלשים בריטיים — וכולם דמו בדיוק לגיבורייהטלוויזיה. הם נראו כמוהם, היו מסופרים כמוהם, היו לבושים כמוהם, דיברו כמוהם והתנהגו כמוהם, באדיבות תקיפה.

דיברתי על כך עם ידידי הישראליים, אריה איסרליס ומארק זקס. שני מדענים באוניברסיטה, הנמנים עם קבוצת היוזמים של קבוצת-השלום. "מעניין עד כמה הצליחה הטלוויזיה הבריטית לתאר את האנשים האלה," אמרתי. "הדמיון ממש מפליא!"

ידידי היו ספקנים יותר. "זה פועל להיפך," טען מארק. "השוטרים רואים את הטלוויזיה, ומחקים את הבלשים המופיעים שם!"

לבלשים היתה בעייה, כי האסיפה היתה מלאה עד אפס מקום, ועוד כמה מאות אנשים התכנסו באולם סמוך או עמדו בכניסה. הקהל היה מורכב מסופרים (ביניהם בעל פרס-נובל, סטודנטים, אנשי הקהילה היהודית המקר מית וכמה מאות ערבים, אך בניגוד לאסיפה שנערכה לפני חודשיים בלונדון, שבה הופעתי לצידו של סרטאוי, לא היו שום הפרעות. האווירה היתה נרגשת מאוד, וכאשר השמעתי במשך כמה דקות את קולו של סרטאוי עצמו (הקלטתי את נאומו באסיפה הלונדונית) הקהל ממש עצר את נשימתו, והדמעות נראו בעיני כמה מן הנוכחים.

ברגע שנעל היו"ר את האסיפה, הופיעו לצדי שניים מבלשייהטלוויזיה, ועוד לפני שיכולתי להגיד "ג'ק רובינסון" הייתי בחוץ, במכונית-מישטרה בלחיימסומנה, ונבלעתי ברחובות עיר-האוניברסיטה היפהפיה. כמו בסדרה.

מליון שקלים לבגין

בניה שמנחם בגין היה רוצה להופיע על שטרייכספ ישראלי. מה עליו לעשות? איך אפשר להכריח את עם ישראל לכבדו בצורה זו?

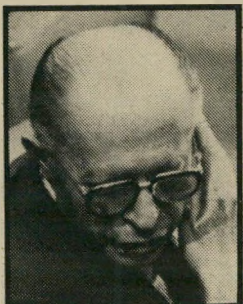
אילו שאל אותי, הייתי אומר לו: פשוט מאוד. תן לאנשים שלך הוראה להנפיק שטרות-כסף הנושאים את דיוקניהם של כל ראשיההמשלה הקודמים שנפטרו. ואז, בבוא היום, לא תהיה שום ברירה אלא להנפיק שטר גם לכבודך. גם המפא"יניקים לא יוכלו להתנגד לכך, אחרי שכיבדת את המנהיגים שלהם.

נראה שאינני החכם היחיד במדינה. כי למישהו כבר היה הרעיון הזה. בשבוע שעבר נודע כי בנק ישראל מתכוון להנפיק שטרות-כסף הנושאים את דיוקניהם של לוי אשכול וגולדה מאיר. ישנו כבר שטר הנושא את דיוקנו של דוד בן-גוריון, ואילו יצחק רבין — ייבדל לחיים ארוכים — עוד יצטרך לחכות הרבה זמן. (מדוע קופח משה שרת? הוא לא היה ראש-ממשלה?) אני רוצה להסתייג מכל התרגיל הזה. נודף ממנו ריח מסויים.

בשום מדינה דמוקרטית בעולם אין מנפיקים בולים ושטרות-כסף הנושאים את דיוקניהם של פוליטיקאים. אלא אם כן היו מדינאים בעלי שיעור-קומה היסטורי. בן-גוריון היה אדריכל המדינה, לטובה או לרעה (בעיקר לרעה, לדעתי), ומגיע לו.

אבל עם כל הכבוד ללוי אשכול (שאותו חיבבתי מאוד כבן-אדם, ושרבים נר טים להמעיש בערכו של בצדק) ולגולדה מאיר (ש אותה מאוד-אמור לא חי-בבתי) — אין מקומם בבול או בשטר-כסף. אני משוכנע שאיש לא היה מעלה על דעתו לשים אותם שם, אלמלא המחשבה על עתי-דו של בגין-בגין.

העמים הנאורים מנצח חים בשטרות-הכסף שלהם אנשירות בעלי חשיבות היסטורית, מדינאים דגור ליס-מרבבה, סופרים ומלחינים גדולים. אנשים כמו הרמב"ם, שפינוזה, מנדלסון (הפילוסוף או המלחין), פרויד, שיעיהו או ירמיה הנביא, רש"י ועוד — הגלית היא כמעט בלתי-מובלת. והרי מדינת-ישראל טוענת לבעלות על כל המסורת היהודית לדורותיה ולאוצרותיה. אבל כאשר רוצים לכופף את זרועות הציבור — הכל כשר. הרואינויניסטים מוכנים להנפיק גם שטרות של אלוהות, אם יעזור הדבר להנפיק שטרות של בגין. כולנו מקווים שמנחם בגין עוד יהיה הרבה-הרבה שנים (אם כי לא כראש-ממשלה!) ועד אז בוודאי יגיע תורו של שטר על-סך מיליון שקל.



בגין

הפוליטי. מי שבונה כוחות, יכול להגשים חזון (אם יש לו). בלי כוח, אי-אפשר להגשים דבר. מכאן התמסרותו המוחלטת של קרייסקי למפלגתו, וגם נאמנותו למפלגות הסוציאלי-דמוקרטיות האחרות בעולם. ומכאן גם יחסו המורכב למפלגת-העבודה הישראלית.

בשעתו, כשהיה יצחק רבין ראש-הממשלה, דיברנו הרבה. קרייסקי זילזל בו יותר ויותר, הן בשל יחסו

אורי אבנרי

יונה אישי

האטום של רבין לעניין הפלסטיני, הן בשל התעלמותו מן הצורך לסל במפלגתו. לשווא ניסיתי לשכנע אותו שכדאי לעזור לרבין, ולשווא ניסיתי לשכנע את רבין שכדאי לו להקדיש מאמץ לשפור היחסים עם קרייסקי. לרבין חסרה רגישות לבני-אדם. ואילו קרייסקי אמר עליו: "Der mann hat's nicht in sich" (כלומר: אין בו מה שצריך, אין הוא בעל רמה המתאימה לתפקיד). מתוך שלילתו את רבין, הגיע לטיפוח שימון פרס. תחילה התרשם ממנו, אך במשך הזמן למד להכיר את פרס, לזלזל בו, ולבסוף גם לחשב את צביעותו. הוא סירב לבוא למושב האחרון של האינטרנציונל הסוציאליסטי, האהוב עליו. מפני שלא היה מוכן לשבת בחדר אחד עם פרס, שתמן במילחמת-לבנון.

כדי להבין את אפסותה של מיפלגת-העבודה ושל מנהיגיה, ניצבים יונים כאחד, צריכים לראות את קרייסקי בפעולה מילגתית. היתה לי הזכות להילוות אליו באחד המסעות האלה. בעריישה, וראיתי את יכולתו לדבר עם אנשים פשוטים בשלום על דברים גדולים וחשובים, בלי התחכמויות ובלי העמדת-פנים. האנשים העריצו אותו, רצו לדבר איתו, לחזק את ידו. הם ראו בו אבא טוב, מנהיג הדואג להם, המתעניין בכנות בגורלם. הפרשנים אמרו שהוא "האחרון לבית האבסבורג", "ברונו קיסר".

ניצחונו של מנחם בגין בבחירות 1977 היה בשבילו מכה קשה. אבל הוא התחם במחשבה שדווקא איש כמו בגין יכול לעשות שלום. כמה ימים אחרי הבחירות ישבנו ואכלנו ארוחת-ערב צנועה בביתו — קרייסקי, סרטאוי ואני — ודיברנו על בחירת בגין. קרייסקי הזכיר את הדוגמה של שאלר דה-גול (שלום בלגיקה) וריצ'ארד ניקסון (התקרבות לסין). ואמר: "אנחנו מכירים את הדמגוגים הימניים האלה. כשהם מגיעים לשלטון דעתם מתיישבת, והם נוקטים קו מציאותי. טענתי שבגין אינו איש כזה, שאינו רק דמגוג, שהוא מאמין באמונה שלמה בדרך. "אתה אינך אובייקטיבי," אמר לי. "אתה שקוע יותר מדי בתוך הדברים." רק לאחר מכן נוכח לדעת שבכל זאת צדקתי אני: בגין עשה את השלום עם מצרים כדי להתחזק לקראת המילחמה בעם הפלסטיני, למען סיפוח הגדה והרצועה. בעיני קרייסקי זהו מסע אל האסון.

שיגרתו לו השבוע מיבלק והפצתו בו לחזור בו מהתפטרותו — ולוא רק מפני שהוא דרוש כליכך לעניין השלום שלנו.

ערב עם המוכחרים

הכרתי אותו מייד. הוא עמד בצד, מאחורי שורת הדוכנים של ביקורת הדרכונים במלחמת-העופה. הוא נראה כאילו יצא זה עתה מסידרה טלוויזיונית בריטית על הבלושת. עברתי את הביקורת, והוא ניגש אליי. "מיסטר אבנרי?" שאל. "אני מהמישטרה. הוטל עליי לשמור עליך ולהבטיח שתגיע בשלום למחוז חפצך." באתי לבריטניה כדי להשתתף באסיפת-אזכרה לעיצאם סרטאוי באוניברסיטה קמברידג', האסיפה נקבעה כמה חודשים מראש, ועמדתי להופיע בה יחד עם סרטאוי. הכריות כבר היו מודפסות, כאשר נרצח האיש. המארגנים — קבוצה של יהודים, שהתארגנו כדי לפעול למען

"יש כאן אוסטרי גורא מעניין, הרוצה להכיר אותך!" אמרה לי לפני 30 שנה אביבה סטן, לפני שהיתה לאסטר רולוגית, והביאה אותי למישרדו של הקונסול הכללי האוסטרי ברחוב הירקון. הקונסול (עדיין לא היו אז יחסים דיפלומטיים מלאים בין שתי המדינות) היה אנטי-נאצי קשיש, סוציאלי-דמוקרט נוצרי בשם הארטל, שנבחר לתפקידו — כך היה נדמה לי — מפני שאהב מעל לכל בריחות יהודיות.

כשבא לארץ, כנציג הדיפלומטי הראשון של מדינתו, נדהם להיווכח כי בישראל מתה הבדיחה היהודית. "אני יכול לסלוח לכם את הכל," התלוצץ פעם, "חוץ מדבר אחד: אתם חיסלתם כאן את העם היהודי!"

כשנסעתי בפעם הראשונה לווינה, בסוף שנות ה-50, דאג הארטל להעניק לי מעמד של אורח הממשלה. הוא



קרייסקי

סידר לי כרטיסים לאופרה (חזיל הקטמים של מר צארט), בארונות אמיתית ומכוונות כבת-לוויה ריש-מית, ופגישה עם סגן-שר החוץ, ברנו קרייסקי.

לא ידעתי אז מי זה קרייסקי. כשהגעתי לליש-כתו במישרד-החוץ, מצאתי שאינו לבדו. במרכז החדר, בבריכה קטנה, רבץ תנין ינוקא, מתנה של ראש-מדינה אפריקאי כלשהו.

התרשמתי לא רק מן התנין, אלא גם מן האיש. דיברנו כשעה, והוא אמר כמה דברים שנחרתו עמוק

בזיכרוני. "הנה איש חכם," אמרתי לעצמי.

(גולדתי בגרמניה, במחוז שנקרא אז פרוסיה, ולא ינקתי עם חלביאמי הערצה לאוסטרים. גדול הפרוסים, אוטו פון-ביסמארק, אמר פעם על הגרמנים-הדרומיים: "בוודאי הוא בן-תערובת של אוסטרי ושל בן-אדם." מוצאם הלאומי של שני האדולפים, היטלר ואייכמן, לא עזרו להבגיר את אהבתו לאוסטרים. אך הארטל וקרייסקי שינו את יחסי לארץ זו.)

בין השאר אמר לי או קרייסקי, באירוניה דקה: "לכם, הישראלים, יש בעייה, אתם מעצמה עולמית. אבל אנחנו, האוסטרים, הגענו עם קטן. לכן איננו נאלצים לייצר מוצרי-ייקרה, כמו מטוסים ופכוניות. אנחנו יכולים לקנות אותם בול, ולייצר מה שכדאי לנו לייצר." ההיכרות שלי עם קרייסקי התחדשה ב-1974. עזרה לכך ידידתי ברברה טאופר, כיום נספחת-התרבות של אוסטריה בישראל, שהיא בת-סיפוחיו הדיפלומטי של קרייסקי. מאז נפגשנו פעמים רבות, החלפנו מיכתבים ולמתי להעריכו יותר ויותר. הוא אחד האנשים החכמים ביותר שהכרתי בחיי.

פרשת היחסים בין קרייסקי ובין ישראל היא אחת הפרשות הפוליטיות-פסיכולוגיות המרתקות ביותר. אומנם, מצד ישראל זהו עניין שטו. ישראל אינה רוצה בידידים יהודיים. היא רוצה בעבדים יהודיים. בעיניה, יהודי שאינו משרת אותה בעיניים עצומות הוא בוגד, אנטי-שמי. יהודון שנוא-עצמו ומה-עוד — וכל מה שאמר דר שטיינר על הוידים.

אך מצד קרייסקי זהו, לדעתי, פרשה של אהבה נכזבת. אין הוא ציוני, ואלמלא היו אנטי-שמים בעולם, יתכן שלא היה מגדיר את עצמו כלל כיהודי. (האם היה זה אליה ארנבורג שאמר: "אני אהיה יהודי עד שאחרון האנטי-שמים יעלם מן העולם"?)

אני משוכנע כי בתוככיילבו אהב קרייסקי את ישראל ומרגיש כלפיה מחויבות עמוקה ביותר. הוא לא הבין את גליהשינאה, שנשבו אליו מישראל, והיב על כך לא פעם בצורה בלתי-מרסנת, כגבר שאהובתו דוחה אותו. כמו יהודים גדולים אחרים — פייר מנדס פראנס, למשל — הוא מאמין כי לישראל צפויה בטוח הארוך סכנה של כליה, אם לא תשכיל בעוד מועד לעשות שלום. ולעשות שלום אפשר רק עם האויב — הערבים בכלל, הפלסטינים בפרט.

מכל הדברים החכמים ששמעתי ממנו, שניים נראים לי כעיקרי תורתו.

הראשון: צריכים לדבר עם היריב. גם כשאין סיכויים להסכם. כי כל זמן שמדברים, אין יורים. ואם אין סיכויים היום, יהיו סיכויים מחר.

הוא למד זאת מנסיגונו, כאחד האדריכלים של "חזוה המדינה". זהו המיסמך אשר שם קץ לכיבוש הסובייטי וכונו את אוסטריה החדשה כמדינת-ספר נייטרלית בין הגושים. המשאיומת עם הסובייטים נמשך אז בלי סוף, והכל ניבא שאין לו סיכויים. דיברו ודיברו במשך שנים. הסובייטים לא היו מעוניינים בהסכם.

ואז, לפתע פיתאום, השתנה הכל. הסובייטים שינו את עמדתם. מטעמים שהיו שמורים עימם. ההסכם נחתם. הצבא הסובייטי יצא מאוסטריה מרצון.

אם אך תתחיל ישראל לדבר עם אש"ף, כך מאמין קרייסקי, הכל ישתנה. "דברו איתם שנה, דברו איתם חמש שנים — העיקר שתדברו. כשמדברים, לא יורים. ובוקר בהרי אחד תראו שהכוחות המתונים בברו באש"ף וייצא הסדר."

העיקר השני שלו הוא: המיפלגה קודמת (כמעט) לכל. פוליטיקה היא עניין של כוחות. המיפלגה היא הכוח